

ЕВОЛЮЦІЯ КИТАЙСЬКОЇ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ШКОЛИ: ІСТОРИКО-МУЗИКОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Чжу Сиси,

аспірантка кафедри музикознавства та культурології
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0009-0003-1396-5290

У статті проаналізовано еволюцію інструментального виконавства шляхом визначення етапів формування мережі закладів початкової, середньої та вищої спеціалізованої освіти. З'ясовано, що початкова ланка музично-інструментальної школи активно формується із середини ХХ століття до сьогоднішнього дня та передбачає обов'язкове вивчення етнічної музичної культури, народного інструментарію та базової теорії музики. Запропоновано низку уточнень і узагальнень основних відомостей, пов'язаних з історією виникнення перших класів з вивчення інструментальної музики в Китаї, а також появою та розповсюдженням сучасних інструментальних практик середини ХХ століття. На основі отриманих історичних даних обґрунтовано специфіку розвитку інструментальної школи в сучасному Китаї.

У роботі вперше зроблено спробу проаналізувати процеси взаємодії західних та східних традицій у руслі інструментального мистецтва. Встановлено, що ці традиції відбиваються на жанрово-стильових особливостях сучасної музики. На основі наукових джерел і особистих спостережень здійснено оцінку розвитку інструментальної практики в сучасній системі музичної освіти та виконавства в Китайській Народній Республіці. Наведені відомості суттєво збагачують уявлення про сучасні проблеми та перспективи розвитку інструментального виконавства.

Доведено, що сучасні проблеми інструментального виконавства пов'язані зі значним впливом західної культури, відсутністю завершеної системи треступеневої освіти, китайської композиторської школи, пріоритету в освіті вивчення власної національної спадщини. Окрім освітніх установ, у країні сформована й активно розвивається система побутування музичного мистецтва, компоненти якої поєднують усі види сучасної музичної культури. У сучасній китайській інструментальній музиці стильові ознаки музики зумовлені поєднанням китайських музичних традицій і західних впливів. Визначено три основні вектори розвитку інструментальної школи, як-от: європеїзація китайської музики; збереження етнічних музичних традицій; синтез східних і західних музичних практик.

Ключові слова: етнічна культура, виконавство, інструментальна школа, еволюція, історико-музикознавчий аспект, школа, народні інструменти, консерваторія, підготовка музикантів, репертуар.

Zhu Sisi. Evolution of the Chinese instrumental school: historical and musicological aspect

The article analyzes the evolution of the development of instrumental performance by determining the stages of the formation of a network of institutions of primary, secondary and higher specialized education. It was found out that the initial stage of the musical-instrumental school was actively formed from the middle of the 20th century to the present day and included the mandatory study of ethnic musical culture, folk instruments and basic music theory. A number of clarifications and generalizations of basic information related to the history of the emergence of the first classes of instrumental music in China, as well as the emergence and spread of modern instrumental practices in the middle of the 19th century, are proposed. On the basis of the obtained historical data, the specifics of the development of the instrumental school in modern China are substantiated.

In the work, for the first time, an attempt is made to analyze the processes of interaction of Western and Eastern traditions in the direction of instrumental art. It has been established that these traditions are reflected in the genre and style features of modern works. Based on scientific sources and personal observations, an assessment of the development of instrumental practice in the modern system of music education and performance in the People's Republic of China is determined. The given information significantly enriches the understanding of modern problems and prospects for the development of instrumental performance.

It has been proven that the modern problems of instrumental performance are related to the significant influence of Western culture, the absence of a complete system of three-level education, the Chinese school of composers, and the priority in education of the study of one's own national heritage. In addition to educational institutions, the country has formed and is actively developing a system of living musical art, the components of which combine all types of modern musical culture.

In modern Chinese instrumental music, the stylistic features of the music are determined by the combination of Chinese musical traditions and Western influences. Three main vectors of the development of the instrumental school have been identified: the Europeanization of Chinese music; preservation of ethnic musical traditions; 3) synthesis of Eastern and Western musical practices.

Key words: ethnic culture, performance, instrumental school, evolution, historical-musicological aspect, school, folk instruments, conservatory, training of musicians, repertoire.

Вступ. Розвиток інструментального виконавства – поняття, розуміння якого склалося в музичній культурі Китайської Народної Республіки (далі – КНР) нещодавно. Але така ситуація не є випадковою, адже поняття «інструментальне виконавство» невід'ємне від європейської традиції. Сучасне уявлення про інструмен-

тальне виконавство розкривається під час висвітлення витоків музикування.

Початок інструментального виконавства характеризується появою змішаного професійно-аматорського складу виконавців, така ж сама ситуація складається з репертуаром. Організуються два напрями інстру-

ментальної практики: на основі європейської традиції, у межах якої цілком запозичено репертуар і форми музикування, організується підготовка виконавців на умовах запрошення викладачів, підготовка деяких виконавців здійснюється у вишах Європи; у Китаї організуються музичні заклади європейського зразка, створюються оркестри західноєвропейського типу; на основі національних традицій, що розкривається у започаткуванні консерваторської освіти, де розпочато практику навчання гри на національних інструментах; народна китайська музика та європейські традиції перебувають у взаємодії в системі навчання аж дотепер. Відомі музикознавці й історики Китаю зазначають, що третьою хвилею музичної діяльності під впливом Заходу стало створення в Китаї мережі початкових шкіл, коледжів, консерваторій тощо. Створені в 1920-ті рр. класи на базі дитячих садочків та інших нетипових установ, проекти навчально-методичних матеріалів нині передбачають навчання гри на китайських національних інструментах і становлять основу для викладання історії китайської музики. Однак більшість студентів в КНР вивчають музичне мистецтво західного стилю, а курси навчання китайській музиці створені за зразком західних методів викладання.

Матеріали та методи. Історико-культурологічний аспект розвитку інструментального мистецтва в КНР в контексті еволюції освітньої системи та мережі освітніх закладів не був предметом дослідження сучасних мистецтвознавців, не є предметом досліджень суто сучасних музикознавців. Методологічною базою статті стали дослідження Дань Чжао, Ін Шічжень, І. Кайцзі, Лі Пейлань, Лі Інхей, Хун Шікуй, Чжоу Гуанжен, Чжу Гуньї, присвячені різним питанням інструментального виконавства та педагогіки.

У статті використано історичний, музично-теоретичний і дедуктивний методи, що ґрунтуються на історико-контекстному принципі аналізу досліджуваного матеріалу. Такий методологічний синтез дозволяє розглядати різні сторони теми в контексті багатомісних історичних процесів, водночас не відривати їх від сучасної дійсності.

Результати. Розквіт інструментальної музики в Китаї, музичної культури, популярність музичного мистецтва серед молоді викликає зацікавленість до еволюційних процесів у галузі виконавства та музичної освіти КНР. Нині в Китаї функціонує 15 самостійних китайських народних інструментальних музичних шкіл, серед яких 4 музичні початкові школи й 11 середніх музичних шкіл, які безпосередньо пов'язані з національними консерваторіями [1, с. 145]. Майже в кожній музичній школі запроваджена підготовка майбутніх музикантів за спеціальністю етнічна або народна інструментальна музика.

Початкова школа при Центральній музичній консерваторії була заснована в 1957 р. Це державна початкова школа провінції Фентай, із центром підпорядкування в місті Пекіні. Саме цей заклад початкової музичної освіти є важливою складовою частиною системи китайської музично-інструментальної професійної освіти,

яка реалізує ступеневу модель управління музичною освітою за рівнями початкової, середньої та вищої спеціалізованої освіти. У межах системи музично-інструментальної освіти відкрито курси для дітей 9–12 років і здійснюється цільова підготовка для обдарованих дітей [5, с. 65]. Музично-інструментальне навчання зорієнтовано на виконавський процес і передбачає практику гри на фортепіано, скрипці, духових інструментах з вивченням етнічної інструментальної музики.

Інший освітній заклад, який спеціалізується на популяризації народних традицій, – Шанхайська консерваторія. У її структурі функціонує дитяча музична школа, яка була заснована в 1956 р. У 1996 р. дитяча музична школа була реорганізована в середню музичну школу у складі Шанхайської консерваторії. Отже, на базі Шанхайської консерваторії була створена триступенева система музично-інструментальної освіти, що об'єднала початковий, середній і вищий рівні музично-інструментального навчання молоді [2, с. 8]. Саме в цьому закладі реалізується підготовка майбутніх фахівців на китайських і оркестрових інструментах, з вивченням базової теорії й історії музики, вокалу, з можливістю навчання дітей віком 9–12 років.

Звернемо увагу на ще один музичний заклад, який відіграє важливу роль у процесі розвитку етнічної музичної культури та музично-інструментальної освіти, – Шеньянська консерваторія, заснована в 1956 р. Саме в межах цього закладу були започатковані курси для дітей 9–12 років з можливістю вивчення етнічної музики на різних інструментах традиційного й академічного походження [5, с. 78].

Важливу роль у контексті еволюції музично-інструментального виконавства в КНР відіграли музично-освітні тенденції розвитку фахової освіти Уханьської консерваторії з функціонуванням початкової музичної підготовки для дітей до 12 років. Система початкової та вищої освіти Уханьської консерваторії є самостійним навчальним закладом, схвалена Департаментом освіти провінції Хубей [4, с. 15].

У травні 2016 р. Департамент освіти КНР, провінції Чаоян, уклав угоду про співпрацю з Китайською консерваторією. Як наслідок, початкова школа була перейменована в Пекінську експериментальну школу при Китайській консерваторії, яка передбачала шестити- та дев'ятирічну систему підготовки інструменталістів. Дворівнева система музичного навчання була популяризована та схвалена Освітнім комітетом КНР.

Важливу роль у процесі становлення початкової музичної освіти в контексті музично-інструментальної підготовки китайської молоді відіграла консерваторія Тяньцзіня. На її базі була започаткована початкова ланка музичної освіти Huaxia Future Art Primary School, яка із часом отримала статус філії Тяньцзіньської консерваторії. У 1937 р. була заснована експериментальна початкова музична школа при Сичуаньській консерваторії [5, с. 22]. У 2005 р. та офіційно змінила назву та статус і була приєднана до Сичуаньської консерваторії. У цьому закладі відбувається навчання молоді за фаховою музично-інструментальною підготовкою.

Отже, у контексті еволюції розвитку інструментальної школи можемо зробити висновок, що початкова ланка музичної освіти невід’ємна від вищої освіти, а саме консерваторій [2, с. 48]. Це свідчить про те, що музичні школи мають високий показник фахової підготовки майбутніх музикантів-інструменталістів, які вже на початковому етапі навчання орієнтовані на навчальні програми консерваторії, вмотивовані на продовження навчання у профільних закладах вищої освіти.

Розвиток середньої фахової освіти в КНР

Нині в КНР налічується 11 закладів середньої профільної музичної освіти, серед них ті, які підпорядковані та функціонують у складі консерваторій, а саме: Центральної, Шанхайської, Китайської, Уханьської, Тяньцзіньської, Сіаньської, Чжецзянської Шеньянської, Сичуаньської, Сінхайської та Харбінської консерваторій. Усі зазначені заклади середньої освіти при консерваторіях орієнтовані на підготовку фахівців за напрямом етнічної інструментальної музики [2].

Середня музична школа Шанхайської консерваторії має найдавнішу історію, цього року виповнилось 72 роки з дня її започаткування. Середня музична школа Шанхайської консерваторії була перейменована у Вищу школу Шанхайської консерваторії та становить провідну ланку інструментальної підготовки на національному рівні. Її засновниками стали Муніципальний народний уряд Шанхая та Міністерство культури КНР. Передумовою для відкриття школи середньої ланки стали започатковані в 1951 р. інструментальні класи, засновником яких був китайський музикант, професор Хе Лугін [4, с. 13]. Починаючи з 1952 по 1996 рр. відбувались позитивні зміни у сфері структури й організації музичної освіти, додавались нові мистецькі напрями для підготовки молоді, які в 1996 р. дозволили остаточно сформувати триступеневу музичну освіту на теренах Китаю (початкова школа /середня школа/консерваторія).

Успішну підготовку фахівців на рівні середньої фахової освіти здійснює Середня музична школа Центральної консерваторії. Центральна консерваторія за своєю структурою складається з початкової, середньої та вищої ланки музичної освіти. Однак історія розвитку кожної окремої ланки суттєво відрізнялась. Так, у 1957 р. були засновані початкова та середня музичні школи Центральної консерваторії. Натепер це провідний національний заклад, який безпосередньо підпорядкований Міністерству освіти й акредитований Міністерством культури як провінційний багаторівневий освітній заклад. Центральна консерваторія є важливим центром розвитку міжнародних відносин у сфері музичної культури в КНР. Заклад приділяє значну увагу мистецькій практиці та зовнішнім обмінам. Багато відомих артистів відвідують консерваторію для проведення лекцій і майстер-класів. Викладачі Центральної консерваторії відвідують різні країни світу для участі в різноманітних заходах для обміну досвідом у галузі культури та мистецтва.

Ще одним потужним центром розвитку інструментального мистецтва й освіти є Китайська консерваторія,

у структурі якої працює музичний коледж, заснований у 1964 р., як і консерваторія, розташований у м. Пекін [2, с. 55]. На теренах КНР успішно функціонує Сіаньська консерваторія, до складу якої в 1953 р. ввійшли Північно-західний художній коледж і середня художня школа.

Середня школа Шеньянської консерваторії була заснована в 1953 р. та є філією Департаменту освіти провінції Ляонін. Це державна установа з довгою історією й історико-культурними традиціями. Освітня система передбачає шестирічне навчання для майбутніх музикантів, складається із трирічної початкової та фахової підготовки [5, с. 63]. На сучасному етапі сформовано повну систему музичної освіти, яка складається з початкової середньої, вищої освіти й аспірантури.

Середня школа Сичуаньської консерваторії була заснована в 1954 р., пропонує шестирічну систему освіти, яка розподілена на початкову та фахову підготовку, кожна з яких передбачає трирічне навчання. Середня музична школа Уханьської консерваторії має давню історію. У 1954 р. вона була заснована як музична середня школа Центрального південного музичного коледжу. Пізніше вона була перейменована у Середню музичну школу Хубейського університету мистецтв [2, с. 86]. У 1985 р. була приєднана до Уханьської консерваторії. Нині це багаторівневий спеціалізований заклад, який включає початкову, середню, вищу освіту й аспірантуру.

Середня школа консерваторії Тяньцзіня заснована в 1958 р. на базі початкової середньої музичної школи Центральної консерваторії. Система навчання передбачає шестирічний термін підготовки студентів. У 2017 р. на базі Харбінської консерваторії було відкрито середню музичну школу. Перший набір студентів відбувся тільки у 2019 р. Одним із новітніх мистецьких закладів у КНР є Музична школа консерваторії Чжецзян, яка заснована у 2017 р. та є єдиною на теренах усієї провінції.

Відзначимо, що еволюція музичної освіти й інструментального виконавства в КНР триває дотепер. Так, досить поширеною формою музично-освітніх контактів стало навчання студентів-музикантів із КНР в українських навчальних закладах. Китайські студенти, які навчаються в Україні музично-виконавської та педагогічної майстерності, ставлять перед собою першочергове завдання вивчення європейської музичної культури, традиції якої більшою мірою запроваджено в українську систему музичної освіти. Присутність іноземних студентів-музикантів в українських вишах стала імпульсом до знайомства та пізнання культури найбільшої східної країни. Поширення мовлення засобами радіо та телебачення, розвиток технологій запису музичного виконання також вплинули на форми організації інструментально-виконавської практики, підвищили вимоги до інструментального виконавства.

Висновки. Аналіз історико-культурного розвитку системи інструментальної освіти в КНР, встановлення періодизації та наведені історичні факти ево-

люції музичної освіти в КНР свідчать про незначний досвід підготовки фахівців у галузі інструментальної підготовки, який розпочато в середині ХХ ст., що триває дотепер. Однак важливою складовою частиною еволюційних процесів у галузі культури та мистецтва КНР є загальний потужний культурно-політичний чинник, спрямований на збільшення закладів

музичної освіти всіх рівнів, обґрунтоване поєднання спеціалізованої освітньої системи «школа/коледж/консерваторія», яка орієнтована на системний підхід у процесі підготовки музикантів і передбачає розвиток національної культури серед молоді засобами вивчення етнічної музики та стародавніх китайських народних інструментів.

Література:

1. Ву Гуолінг. Національна виконавська інтонація в камерно-вокальних творах французьких композиторів ХІХ ст. *Гуманітарні науки: історія, соціологія, політологія, психологія, мистецтвознавство*. 2008. № 2. С. 143–152.
2. Ден Гуанхуа. Китайська народна музика. Пекін : Вища освіта, 2002. 424 с.
3. Ле Ван Тоан. Жанр Куанхо: традиції та сучасність : автореф. дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.03. Київ, 1998. 21 с.
4. Ма Вей. Концепція форми в музиці Китаю і Європи: аспекти композиції та виконавства : автореф. дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.03. Одеса, 2004. 21 с.
5. Ян Мінъкан. Народні пісні і танці в Китаї. Пекін : Народна музика, 1996. 323 с.

References:

1. Vu Huolin (2008). Natsionalna vykonavska intonatsiia v kamerno-vokalnykh tvorakh frantsuzkykh kompozytoriv XIX storichchia [National performance intonation in chamber and vocal works of French composers of the 19'th century]. *Humanitarni nauky: istoriia, sotsiologiia, politologiia, psykhologiia, mystetstvoznavstvo* – Humanities: history, sociology, political science, psychology, art history. P. 143–152 [in Ukrainian].
2. Deng Guanghua (2002). *Kytaiska narodna muzyka* [Chinese folk music]. Pekyn: Vyshecha osvita [in China].
3. Le Van Toan (1998). Genre Quankho: traditions and modernity. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: UNTAM [in Ukrainian].
4. Ma Wei (2004). The concept of form in the music of China and Europe: aspects of composition and performance. Odessa: ONMA [in Ukrainian].
5. Yan Minkan (1996). *Narodni pisni i tantsi v Kytai* [Folk songs and dances in China]. Pekyn: Narodna muzyka [in China].